

การปลูกมะขามเทศ

สารบัญ

เกี่ยวกับมะขามเทศ

ความเป็นมาของมะขามเทศ

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ประโยชน์มากมายของมะขามเทศ

ประโยชน์ทางอื่น

ลักษณะทางพันธุ์และการขยายพันธุ์

เทคนิคการตอนกิ่งมะขามเทศ

การปลูกและปฏิบัติดูแลรักษา

โรคและแมลง

การบำรุงดินโดยการปลูกมะขามเทศ

เทคนิคการปลูกให้เร็วทันฤดู

ข้อจำกัดพืชมะขามเทศนำเข้า

เกี่ยวกับมะขามเทศ

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

ลักษณะต้น

ใบ

ดอก

ช่อดอก

ผลแก่

ลักษณะพืช

เนื้อพืช

เมล็ด

Manila Tamarind หรือ Madas Tamarind

Pithecellabium dulce, Baneth.

เป็นไม้เนื้อแข็ง มีหนามที่ลำต้น

เล็ก สีเขียว บาง รุปร่างกลม-กลมรี

เป็นช่อแบบพินิติล (panicle)

ประมาณเดือนตุลาคม ทวยบานเรื่อย ๆ

ประมาณเดือนธันวาคม ต่อเนื่องไปจนถึงมีนาคม

โค้งเป็นวงกลม หรือเกือบวงกลม หรือโค้งเป็นวงแบนสปริง เปลือกพืชสีเขียว

เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีชมพู-แดง-แดงเข้ม

สีขาว-สีชมพู-แดงเร็ว ๆ

เล็กสีดำ

ความเป็นมาของมะขามเทศ

มะขามเทศ พบเห็นกระจายอยู่แทบทุกภาคของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นริมถนนหนทาง สวนหลังบ้าน หรือท้องทุ่งนา หรือเกิดขึ้นเองในที่รกร้าง เพราะเป็นไม้ผลที่เจริญเติบโตเร็ว ทนทาน ต่อสภาพแห้งแล้งได้ดี ไม่ค่อยมีปัญหาโรค-แมลงศัตรู เหมาะที่จะปลูกไว้เป็นร่มเงาและพืชบำรุงดิน

มะขามเทศเป็นพืชที่ปลูกง่าย เพียงปีเดียวก็เริ่มให้ผลผลิตแล้วและถ้าเป็นพันธุ์ดีฝักโตรสหวานมัน จะมีราคาสูงถึงกิโลกรัมละ 30-40 บาท และมีวางขายในห้างสรรพสินค้าชนิดฝักใหญ่รสชาติดี ราคา กิโลกรัมละ 120 บาท

แหล่งปลูกที่สำคัญ คือ อำเภอดำเนินสะดวก อ.เมือง จ.ราชบุรี ซึ่งปลูกแบบยกร่อง แก้ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนได้ ที่อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี และอีกหลายจังหวัดเช่น สมุทรสงคราม, สุพรรณบุรี, สมุทรสาคร, กาญจนบุรี และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก็พบปลูกเหมือนกัน

การปลูกมะขามเทศเหมือนกับไม้ผลอื่น ๆ มีการขุดหลุม เตรียมหลุมปลูก และใช้ระยะปลูกเช่นเดียวกับไม้ผลอื่น ๆ ซึ่งในระยะต้นเล็กสามารถปลูกพืชอื่นแซมได้ เช่น มะม่วง, ฝรั่ง, กล้าย ฯลฯ เมื่อปลูกแล้วรดน้ำทุกวัน จนต้นมันแข็งแรง จากนั้นก็ทิ้งระยะเวลาการให้น้ำประมาณ 4-5 วัน/ครั้งก็ได้ ทั้งนี้เพราะรากหาอาหารได้ไกล และทนแล้ง เมื่อโตเต็มที่แล้วแทบไม่ต้องให้น้ำ นอกจากได้รับน้ำฝนตามธรรมชาติก็เจริญเติบโตอยู่รอดได้ แต่ถ้ามีการให้น้ำและให้ปุ๋ยเพิ่มเติมจะทำให้ได้ผลผลิตมากยิ่งขึ้น

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

มะขามเทศเป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในเกือบทุกสภาพพื้นที่ ทนสภาพแล้ง และทนดินเค็ม แต่ถ้าจะปลูกแบบเป็นการค้า ต้องคำนึงถึงแหล่งน้ำ และตลาด เป็นสำคัญเพราะฝักที่มีคุณภาพดี ต้องมีการดูแลเรื่องการให้น้ำอย่างพอเพียง นอกจากนี้แล้วการขนส่งผลผลิตจากแหล่งปลูกไปยังตลาดต้องทำได้สะดวก เพราะฝักมะขามเทศที่เก็บมาแล้วจะเก็บได้ไม่นาน จะเน่าเสียต้องรีบขายทันที

ประโยชน์มากมายของมะขามเทศ

มะขามเทศเป็นพืชเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น เกษตรกรจำนวนมากไม่น้อยนิยมปลูกมะขามเทศเป็นพืชเสริมรายได้และยังนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกหลากหลาย อาทิ ปลูกเป็นรั้วเพราะมีแนวทรงพุ่มแน่น กิ่งเหนียวมีหนาม พบเห็นได้ตามสถานีรถไฟหลายแห่ง เมื่อมีอายุมากขึ้น เนื้อไม้จะแข็งนำไปใช้ประโยชน์เป็นไม้ใช้สอย และทำฟืน

หน้าก่อนนี้

หน้าถัดไป

สารบัญ

นอกจากนี้ยังทนต่อความแห้งแล้งและปลูกได้ในดินเค็มอย่างเช่น ในภาคอีสานโดยไม่ต้องดูแลมาก ส่วนหนึ่งนิยมปลูกเพื่อรับประทานฝัก เวลาออกฝักก็ทยอยออกเรื่อย ๆ ทำให้เก็บขายได้เรื่อย ๆ ซึ่งฝักดิบนั้นแกะเปลือกเขียวออก นำเนื้อมาหนึ่ง จะมีรสหวาน นำมาปรุงแทนผักได้ เช่น ใส่แกงส้ม ผัดผัก ยำต่าง ๆ หรือจิ้มน้ำพริกก็ได้

ประโยชน์ทางอ้อม

ประโยชน์ทางอ้อมของมะขามเทศยังมีมาก เช่น ปลูกในระบบ "วนเกษตร" ซึ่งหมายถึงระบบการจัดการจัดการที่ดินโดยอาศัยการป่าไม้เป็นหลักร่วมกับการเกษตรทุกแขนง การปลูกเป็นพันธุ์ไม้เพื่อฟื้นฟูสภาพดินที่เสื่อมโทรม เนื่องจากมะขามเทศเป็นพืชตระกูลถั่ว ปลูกเป็นแนวกันลมและทำรั้ว ใช้เป็นอาหารสัตว์ก็ได้ และสุดท้ายใช้ฝักเป็นอาหาร

ลักษณะพันธุ์และการขยายพันธุ์

เนื่องจากการคัดเลือกพันธุ์มะขามเทศ ยังไม่มีการคัดเลือกพันธุ์ไว้อย่างชัดเจน จึงได้มีผู้แบ่งพันธุ์มะขามเทศไว้ 3 กลุ่มด้วยกันตามลักษณะของใบ ฝัก และขนาดของฝัก ดังนี้

1. พันธุ์พืชมงคลใหญ่

ก. **น้ำหนักประมาณ 15-20 ฝักต่อกิโลกรัม** เปลือกของฝักแก่มีสีเขียวอ่อน ขาวปนสีแดงและชมพู เนื้อสีขาวปนแดงเล็กน้อย ลักษณะของฝักโค้งเป็นวงกลม ถ้าฝักยาวจะม้วนเป็นเกลียว รสชาติหวานมันค่อนข้างนุ่ม ทรงพุ่มใหญ่ และแผ่อกด้านข้าง มีหนามยาวกว่าพันธุ์อื่น ๆ ใบค่อนข้างใหญ่กว่าพันธุ์พื้นเมือง ลักษณะใบกลมรีปลายเป็นหยักจำนวน 4 ใบต่อก้านใบ ขนาดใบกว้างประมาณ 2-2.5 ซม.

ข. **น้ำหนักประมาณ 15-20 ฝักต่อกิโลกรัม** เปลือกของฝักแก่มีสีเขียวอ่อนปนสีชมพูอ่อน ๆ แตกต่างจากพันธุ์แรกคือ เปลือกสีเขียวกว่าลักษณะของฝักโค้งเป็นวงกลม รสชาติหวานมันค่อนข้างนุ่ม ทรงพุ่มใหญ่ มีหนามยาว ใบใหญ่ ปลายใบมน

ค. **น้ำหนักประมาณ 17-20 ฝักต่อกิโลกรัม** เปลือกของฝักแก่มีสีเขียวอ่อน ลักษณะของฝักโค้งเป็นวงกลม เนื้อสีขาว รสชาติหวานมัน ทรงพุ่มใหญ่ ลักษณะใบกลม ปลายใบมน

2. พันธุ์พืชมงคลกลาง

ก. **น้ำหนักประมาณ 20-30 ฝักต่อกิโลกรัม** เปลือกของฝักแก่มีสีเขียวอ่อนปนสีชมพูกึ่งแดง ลักษณะของฝักโค้งเป็นวงกลม ทรงพุ่มเป็นวงกลม รสชาติหวานมันใบค่อนข้างใหญ่ไม่ค่อยมีหนามหรือหนามเล็กมาก

ข. **น้ำหนักประมาณ 20-30 ฝักต่อกิโลกรัม** เปลือกของฝักแก่มีสีเขียวอ่อนปนสีชมพูกึ่งกลาง ลักษณะของฝักโค้งเป็นวงกลม รสชาติหวานมัน ขนาดใบปานกลาง

หน้าก่อนนี้

หน้าถัดไป

สารบัญ

ค. **หนักประมาณ 20-30 กิโลกรัม** เปลือกของฝักแก่มีสีเขียวอ่อนปนแดง เนื้อสีขาวปนแดง ลักษณะของฝักโค้งเป็นวงกลม ทรงพุ่มใหญ่ ขยายข้างแบบวงกลม มีรสชาติหวานมัน ขนาดใบปานกลางมีหนามยาว

3. พันธุ์พื้นเมือง

น้ำหนักประมาณ 30 กิโลกรัม เปลือกของฝักแก่มีสีเขียวปนชมพูกึ่งแดง ลักษณะของฝักแก่มีสีเขียวปนสีชมพูกึ่งแดง ลักษณะของฝักโค้งเป็นวงกลม ทรงพุ่มค่อนข้างใหญ่เป็นวงกลม รสชาติหวานมันปนฝาด ขนาดใบปานกลางค่อนข้างเล็ก ลักษณะใบกลมรี ปลายใบมน มีหนามค่อนข้างมาก

การขยายพันธุ์

มะขามเทศ สามารถขยายพันธุ์ได้หลายวิธี เช่น การเปลี่ยนยอด การทาบกิ่ง การตอน แต่ที่นิยมได้แก่การตอน แต่ต้นที่ได้จากการปลูกวิธีเพาะเมล็ดจะทนแล้งได้ดีมาก

เทคนิคการตอนกิ่งมะขามเทศ

ต้องควั่นกิ่งที่บริเวณใต้ตาประมาณ 1 นิ้ว ใช้มีดคมควั่นเปลือกนอกแล้วลอกออกให้รอยควั่นกว้างประมาณ 1 นิ้ว แล้วใช้ขุยมะพร้าวแช่น้ำหมาด ๆ พอรอยแผลโดยใช้ถุงพลาสติกหุ้ม ใช้เชือกผูกหัวและท้ายมัดให้แน่น ทิ้งไว้เช่นนั้นโดยไม่ต้องรดน้ำ ประมาณ 20-25 วัน โดยใช้หลักพิจารณาว่าเป็นกิ่งเล็กหรือกิ่งใหญ่ ถ้ากิ่งเล็กก็ประมาณ 20 วัน ถ้ากิ่งใหญ่ก็เลื่อนเป็น 24-25 วัน จึงตัดไปปักชำ เมื่อตัดกิ่งตอนจากต้นลงถุงเพาะชำ จะต้องทิ้งไว้อีกประมาณ 2 อาทิตย์ จึงนำไปปลูกได้ การตอนควรทำในช่วงฤดูฝนจะได้ผลดี

การปลูกและปฏิบัติดูแลรักษา

การปลูก

การเตรียมดิน ควรขุดหลุมปลูกให้มีขนาดอย่างน้อย 50 x 50 x 50 เซนติเมตร ตากดินไว้อย่างน้อย 2 สัปดาห์ ผสมดินปลูกด้วยปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก ประมาณหลุมละ 2-3 ปุ๋ยก็

การปลูก มะขามเทศสามารถปลูกได้ทั้งแบบยกร่องและเป็นพื้นที่ราบแบบยกร่องและเป็นพื้นที่ราบ แบบยกร่องจะใช้ระยะปลูกประมาณ 8-10 x 8-10 เมตร ใน 1 ไร่ จะปลูกได้ประมาณ 16-25 ต้น ส่วนในพื้นที่ราบจะใช้ระยะปลูกประมาณ 10-12 x 10-12 เมตร ในพื้นที่ 1 ไร่ จะปลูกได้ประมาณ 10-16 ต้น

การปฏิบัติดูแลรักษา

การให้น้ำ ควรมีการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอทั้งในมะขามเทศต้นเล็กและต้นโต สำหรับมะขามเทศต้นโตควรรดให้น้ำในช่วงก่อนออกดอกเช่นเดียวกับไม้ผลชนิดอื่นๆ เพื่อให้มะขามเทศพักตัวสะสมอาหาร

หน้าก่อนนี้

หน้าถัดไป

สารบัญ

เตรียมความพร้อมที่จะออกดอก และเมื่อมะขามเทศติดดอกออก
ฝักแล้ว จึงเริ่มให้น้ำตามปกติ แต่ควรระวังในช่วงที่ฝักเริ่มแก่
เพราะถ้าให้น้ำในช่วงนี้มากเกินไปจะทำให้คุณภาพฝักไม่ดี ฝักแตก
เร็วขึ้นเมื่อเนื้อไม้แน่นและรสชาติไม่ดี

การใส่ปุ๋ย แบ่งออกเป็น 3 ช่วงที่สำคัญคือ

1. หลังจากเก็บผลผลิตและตัดแต่งกิ่ง ใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี
สูตร 15-15-15 หรือ 16-16-16

2. ก่อนออกดอก ใส่ปุ๋ยที่มีธาตุไนโตรเจนต่ำ ๆ เช่น
8-24-24 9-24-24

3. ใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 หรือ 16-16-16 ในช่วงฝักเริ่ม
แก่ เพื่อปรับปรุงคุณภาพเนื้อให้รสชาติดีขึ้น

โรคและแมลง

เนื่องจากมะขามเทศเป็นไม้ผลที่มีปัญหาเรื่องโรคและแมลง
น้อยในช่วงออกดอกใหม่ ๆ ใช้สารฆ่าแมลงผสมสารกันราฉีดพ่น
เพื่อให้เกิดผลดี ส่วนปัญหาเรื่อง แมลงกัดกินผิวและเมล็ด ใช้สาร
ไม้แตกพ่นทุก 15-20 วัน และหยุดเมื่อฝักมะขามเทศเริ่มแตก
ส่วนโรคราใช้สารยูคาริโพนฉีดพ่น

การพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลงจึงควรพ่นเท่าที่
จำเป็นจริง ๆ และควรหยุดก่อนเก็บฝักอย่างน้อย 15 วัน เพื่อป้อง
กันสารเคมีตกค้างในฝัก ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค เพราะ
มะขามเทศเมื่อใกล้เก็บเกี่ยวเนื้อจะปริพองทำให้เปลือกของฝักแตก
ออก สารเคมีสัมผัสได้โดยตรงเมื่อทำการพ่นสารกำจัดศัตรูพืช

การบำรุงดินโดยการปลูกมะขามเทศ

การปลูกมะขามเทศถือว่าเป็นวิธีบำรุงดินแนวทางหนึ่ง เนื่องจากความเป็นพืชตระกูลถั่ว มีใบไม้
ใหญ่เกินไปจึงสลายตัวได้ง่ายเมื่อฝนตกหรือเปียกชื้น เราอาจปลูกมะขามเทศเพื่อหวังการขยายฝักมะขาม
เทศมัน เช่น พันธุ์ฝักใหญ่ไร้หนาม ซึ่งฝักใหญ่สม่ำเสมอทั้งต้น, การผลิตอาหารเลี้ยงดินได้มากก็ต้องมี
ใบมาก, เราก็มปล่อยให้ทั้งต้นมีใบมาก แต่เมื่อมีใบรุ่นใหม่ทดแทนเพียงพอแล้วใบแก่ก็จะค่อย ๆ ร่วงหล่น
ลงพื้นได้ต้น เราก็มองว่าทั้งใบแห้งผสมกับเศษดิน, และปุ๋ยอินทรีย์ต่างๆ ไปตากแห้งแล้วบรรจุถุงขายได้

หรือปลูกมะขามเทศตามแนวรั้ว, ตามคันนา, ใบที่ร่วงหล่นลงไปไนไร่นาก็ทำหน้าที่เป็นวัตถุบำรุง
ดินโดยอัตโนมัติ สำหรับป่าที่เสื่อมโทรมการฟื้นฟูสามารถเพิ่มความสมบูรณ์ให้มากขึ้นโดยการใส่
เมล็ดมะขามเทศหว่านกระจายไปบาง ๆ ในส่วนป่า พอได้ฝนเมล็ดก็จะงอกแล้วแทงต้น
สูงขึ้นมารับแสงแดดเบื้องบน ใบของมะขามเทศจะกลายเป็นอาหารสัตว์ในกรณีของมะขามเทศหนามกุด
หรือหนามนี้่มหรือไร้หนาม

หน้าก่อนนี้

หน้าถัดไป

สารบัญ

เมื่อเติบโตพอกก็ออกฝักกลายเป็นอาหารของคน ค้างคาว หนู กระรอก กระแต และของคน เมื่ออยู่ในป่าก็เพิ่มสีสันของป่าโดยมีสัตว์ต่างๆ มาคอยกินฝักแก่ นกจะรู้ดีและเลือกลงกินต้นที่มีรสมัน หรือฝักมีรสฝาดน้อย การปลูกเป็นการค้าจึงต้องมีการขับไล่นกเอี้ยงและนกอื่น ๆ ที่ลงมาแย่งกินผลผลิต แต่ในสวนนกนั้นการปลูกมะขามเทศมันไว้จะได้ทั้งอาหารนก, และการบำรุงดินรอบข้างไปพร้อมกันถ้าป่าต้นน้ำมีพืชล้มลุกมาก น้ำก็มีปุ๋ยมากด้วย

เทคนิคการปลูกให้вокก่อนฤดู

หลังจากตัดแต่งกิ่งไปแล้ว ในเดือนตุลาคม ก็เริ่มรดน้ำหรือปล่อยน้ำออกจากร่องสวน ถ้าอากาศแห้งจะใช้เวลา 20-25 วัน จึงเริ่มปล่อยน้ำเข้าร่องสวน แล้วให้ปุ๋ยสูตร 12-24-12 เพื่อเร่งสร้างตาออก

มะขามเทศจะเริ่มออกดอกในเดือนพฤศจิกายน ใช้ฮอร์โมนเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้ดอกติดฝักมากขึ้น และช่วงออกดอกนี้ จะมีการฉีดพ่นแลนแทนท์ 1-2 ครั้ง เพื่อป้องกันหนอนเจาะดอก โดยผสมกับสารป้องกันเชื้อราด้วย เมื่อมะขามเทศติดฝักแล้ว ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 บำรุงต้นและทำให้ติดฝักตก และเก็บเกี่ยวฝักได้ ประมาณเดือนธันวาคม-มกราคม ทนย่อยเก็บได้เรื่อย ๆ หลายครั้ง ซึ่งขายได้ราคาดีมาก เพราะปกติมะขามเทศจะเก็บเกี่ยวผลได้ในช่วงมีนาคม-เมษายน ดังนั้นช่วงที่มะขามเทศออกก่อนฤดู จะขายได้ราคาถึงกิโลกรัมละ 80-100 บาท (ในซูเปอร์มาร์เก็ตที่กรุงเทพฯ ราคา 120 บาท) ส่วนช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน ราคา กิโลกรัมละ 30-50 บาท

ข้อจำกัดพืชมะขามเทศน้ำเสียเร็ว

ในสภาวะปัจจุบัน ตลาดมะขามเทศมันฝักใหญ่ ยังไปได้ดีมีราคาสูง และราคาสูงมากเมื่อผลิตได้นอกฤดู แต่มีข้อเสียบ้าง คือ เมื่อเก็บฝักมาแล้ว ต้องรีบขายโดยเร็วหรือระหว่างการขนส่งมายังตลาดต้องอยู่ในอากาศเย็น เพราะผลผลิตจะเสียได้ง่าย คือ เปลือกจะแห้ง และเนื้อจะเน่ารสชาติเปลี่ยนไปไม่น่ารับประทาน ซึ่งข้อจำกัดนี้ทำให้ผู้ปลูกมะขามเทศต้องคิดตัดสินใจให้ดีหากจะขยายพื้นที่ปลูกแล้ว จะมีปัญหาเรื่อง การเก็บฝัก ต้องมีการจัดการเรื่องการเก็บเกี่ยวให้ถึงตลาดอย่างรวดเร็วจะขายได้ราคาดี ส่วนเรื่องอื่น ๆ ยังไม่มีปัญหามากนัก

หน้าก่อนนี้

หน้าถัดไป

สารบัญ